

PROGRAM KONFERENCJI

Problematyka umierania i śmierci w perspektywie medyczno-kulturowej

20-21.XI. 2015

ul. św. Anny 12, Collegium Nowodworskiego, Kraków

strona konferencji: <http://www.bioetyka.wnz.cm.uj.edu.pl/konferencje>

kontakt: mszab@poczta.fm, marta.szabat@uj.edu.pl

Organizatorzy:

Zakład Filozofii i Bioetyki, WNZ, Uniwersytet Jagielloński, Collegium Medicum
Klinika Leczenia Bólu i Opieki Paliatywnej Uniwersytet Jagielloński, Collegium Medicum
Polskie Towarzystwo Badania Bólu

Patronat:

Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. med. Wojciech Nowak
Krakowskie Hospicjum dla Dzieci
im. ks. Józefa Tischnera
Stowarzyszenie Wspierania Onkologii UNICORN
Radio Kraków

Program konferencji został przygotowany przez dr Martę Szabat

RAMOWY PROGRAM KONFERENCJI

PIĄTEK [20.XI.2015]

9.50-10.00 Otwarcie konferencji

10.00-12.30 Sesja I, II

12.30-13.00 Przerwa kawowa

13.00-15.30 Sesja plenarna

15.30-16.30 Lunch

16.30-18.30 Sesja III, IV

19.30 Kolacja konferencyjna

SOBOTA [21.XI.2015]

9.30-11.00 Dyskusja plenarna

11.00-11.30 Przerwa kawowa

11.30-14.00 Sesja V, VI

14.00-15.00 Lunch

15.00-18.30 Sesja VII, VIII

18.30 Zakończenie konferencji

Piątek, 20.XI.2015

9.50-10.00 Otwarcie konferencji, Aula Nowodworska

10.00-12.30 Sesja I, Aula Nowodworska

Prowadzenie: dr Marta Szabat (ZFiB UJCM)

„Terminalnie chore dziecko w rodzinie – codzienność, życiowe dylematy, relacje społeczne. Analiza na podstawie badania ankietowego” (Aleksandra Krasowska-Kwiecień, M. Wicha, Magdalena Woźniak, AM. Cieśla, D. Zygałło, J. Goździk; Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera, Katedra Immunologii Klinicznej i Transplantologii, Instytut Pediatrii, UJCM, Kraków; Ośrodek Transplantacji Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie)

„Kluczowe punkty leczenia mające wpływ na czas wdrożenia opieki paliatywnej i jej późniejszy przebieg w aspekcie jakości życia pacjenta, sposobu funkcjonowania jego najbliższych i personelu medycznego” (Magdalena Woźniak, Aleksandra Krasowska-Kwiecień, Wojciech Czogała, Jolanta Goździk; Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera; Katedra Immunologii Klinicznej i Transplantologii, Instytut Pediatrii, UJCM, Kraków; Ośrodek Transplantacji Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie)

„Czy można przygotować rodzinę na śmierć dziecka? Różne sposoby przeżywania śmierci nieuleczalnie chorych dzieci w oparciu o doświadczenia Krakowskiego Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa

Tischnera” (W. Czogała, Magdalena Woźniak, Aleksandra Krasowska-Kwiecień, Jolanta Goździk; Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera; Katedra Immunologii Klinicznej i Transplantologii, Instytut Pediatrii, UJCM, Kraków; Ośrodek Transplantacji Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie)

„Hospicjum w łonie matki” (Monika Buczek, Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera)

„Granice interwencji medycznej - kwalifikacja do i zasady opieki paliatywnej nad dziećmi chorymi nieuleczalnie” (Magdalena Woźniak, Jolanta Goździk, Krzysztof Kobylarz, Katedra Immunologii Klinicznej i Transplantologii, Instytut Pediatrii, UJCM, Kraków; Ośrodek Transplantacji Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie, Katedra Anestezjologii i Intensywnej Terapii Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Kraków, Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego w Krakowie, Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera)

10.00-12.30 Sesja II, sala Zodiakalna

Prowadzenie: dr Marta Anna Sałapata (Instytut Pedagogiki i Pracy Socjalnej, WNS, AP w Słupsku)

„Znaczenie pracy hospicyjnej w życiu wolontariuszy- analiza jakościowa” (Aleksandra Dembińska, Katedra Psychologii Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach)

„Kategoria normatywności w obszarze zjawiska śmierci. Peregrynacje wokół pedagogiki śmierci” (Marta Anna Sałapata, Instytut Pedagogiki i Pracy Socjalnej, WNS, AP w Słupsku)

„Pomoc osobie w sytuacji diagnozy choroby nowotworowej. Perspektywa poznawczo-behawioralna” (Łukasz Miciuk, KUL, Lublin)

„Testament życia – jego istota i polska próba usankcjonowania” (Marta Putyra, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Prawa i Administracji)

„Sekcja zwłok jako szczególny rodzaj interwencji medycznej” (Iwona Wrześniewska-Wal, Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie)

12.30-13.00 Przerwa kawowa

13.00-15.30 Sesja plenarna, Aula Nowodworska

Prowadzenie: prof. Jan Hartman (ZFiB UJCM), dr Marta Szabat (ZFiB UJCM)

Wystąpienie Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. dra hab. med. Wojciecha Nowaka

„Dlaczego śmierć: mity i filozofia wobec śmierci” (Ireneusz Ziemiński, Instytut Filozofii, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin)

„Kultura pochówku w Polsce” (Anna Kubiak, IFIS PAN, Warszawa)

„Śmierć w myśleniu Józefa Tischnera. Związki z ideą paliatywną i hospicyjną” (Adam Cieśla, Krakowskie Hospicjum dla Dzieci im. ks. Józefa Tischnera)

„Medyczny, psychologiczny, duchowy i socjalny wymiar wywiadu lekarskiego w opiece paliatywnej” (Iwona Filipczak-Bryniarska, p.o. Kierownik Kliniki Leczenia Bólu i Opieki Paliatywnej UJCM, Kierownik Oddziału Medycyny Paliatywnej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, Konsultant wojewódzki w dziedzinie medycyny paliatywnej)

Lunch 15.30-16.30

Sesja III 16.30-18.30, Aula Nowodworska

Prowadzenie: dr Zbigniew Zalewski (ZFiB UJCM)

„Problemy w leczeniu bólu u chorego na nowotwór” (Iwona Filipczak-Bryniarska, p.o. Kierownik Kliniki Leczenia Bólu i Opieki Paliatywnej UJCM, Kierownik Oddziału Medycyny Paliatywnej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, Konsultant wojewódzki w dziedzinie medycyny paliatywnej)

„Przegląd narzędzi do pomiaru jakości umierania i śmierci w opiece paliatywnej” (Ilona Kuźmicz, Iwona Repka, Izabela Chmiel, Zakład Pielęgniarstwa Internistycznego i Środowiskowego Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum, Zakład Pielęgniarstwa Klinicznego Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytet Jagielloński Collegium Medicum)

„Potrzeba kontaktu fizycznego z osobą zmarłą. Rodzaje więzi i możliwość jej przekształcania w procesie żałoby” (Bernadetta Janusz, Katedra Psychiatrii UJCM)

„Współczesne modele procesu żałoby – obecny stan wiedzy oraz wskazówki praktyczne do pracy z pacjentem i jego rodziną w opiece paliatywnej” (J. Koniczuk-Kleja, Klinika Leczenia Bólu i Opieki Paliatywnej UJCM)

Sesja IV 16.30-18.30, sala Zodiakalna

Prowadzenie: dr Marta Anna Sałapata (Instytut Pedagogiki i Pracy Socjalnej, WNS, AP w Słupsku)

„Postawy pielęgniarek wobec eutanazji (doniesienie wstępne)” (Małgorzata Marcysiak, Zakład Propedeutyki pielęgniarstwa i Nauk Społecznych, Wydział Ochrony Zdrowia i Nauk Humanistycznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Ciechanowie)

„Przygotowanie do pracy z pacjentem umierającym w samoocenie pielęgniarek aktywnych zawodowo” (Małgorzata Hajda, Marlena Ogórek, Beata Dobrowolska, WNZ UM Lublin)

„Antoniego Kępińskiego refleksje o śmierci i umieraniu” (Paulina Hornik, UŚ, Katowice)

„Czy strach przed śmiercią jest zasadny? Aspekty psychologiczne, filozoficzne i kulturowe strachu przed śmiercią” (Sebastian Pająk, Uniwersytet Jana Kochanowskiego, Kielce)

19.30 - kolacja konferencyjna

Sobota, 21.XI.2015

[9.30-11.00] Dyskusja plenarna, Aula Nowodworska

Temat: SEDACJA PALIATYWNA

Referat wprowadzający: dr Iwona Filipczak-Bryniarska, p.o. Kierownik Kliniki Leczenia Bólu i Opieki Paliatywnej UJCM, Kierownik Oddziału Medycyny Paliatywnej Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie, Konsultant wojewódzki w dziedzinie medycyny paliatywnej

Prowadzenie: Jan Hartman (profesor zwyczajny, kierownik ZFiB UJCM, filozof i bioetyk; autor książki „Bioetyka dla lekarzy”, Wolters Kluwer, Warszawa 2008 [wyd.1], 2012 [wyd.2])

Uczestnicy:

Ida Cedrych (dr n.med., Konsultant województwa małopolskiego z onkologii klinicznej, Kierownik Kliniki Nowotworów Układowych i Uogólnionych)

Paweł Łuków (prof. dr hab. Paweł Łuków – filozof, etyk i bioetyk; zatrudniony w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Warszawskiego i w Zakładzie Bioetyki i Humanistycznych Podstaw Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego; redaktor naczelny półrocznika *Etyka*; autor m.in. książek „Moralność medycyny. O sztuce dobrego życia i o sztuce leczenia”, Wyd. Naukowe „Semper” 2012, „Etyka medyczna z elementami filozofii”, (T. Pasiński, współaut.) Wyd. Lekarskie PZWL 2013)

Jolanta Budzowska, radca prawny, partner w kancelarii Budzowska Fiutowski i Partnerzy w Krakowie, członek Komisji Praw Człowieka Krajowej Izby Radców Prawnych, orzeka także w małopolskiej Wojewódzkiej Komisji do Spraw Orzekania o Zdarzeniach Medycznych. Wchodzi w skład zarządu międzynarodowej organizacji prawników specjalizujących się sprawach dotyczących uszkodzeń ciała lub rozstroju zdrowia: PEOPIL – Pan-European Organisation of Personal Injury Lawyers z siedzibą w Birmingham w Anglii. Od lat zajmuje się sprawami cywilnymi w zakresie problematyki praw pacjenta i dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu błędów medycznych.

Przerwa kawowa 11.00-11.30

Sesja V 11.30-14.00, Aula Nowodworska

Prowadzenie: dr Weronika Chańska (ZFiB UJCM, Komitet Bioetyki PAN)

„Umieranie w szpitalu, agonia, uporczywa terapia” (Zbigniew Czernicki, Collegium Mazovia)

„Postępowanie medyczno-etyczno-prawne u kresu życia” (Ryszard Gajdosz, Zakład Ratownictwa Medycznego UJCM)

„Problemy terapii paliatywnej” Ida Cedrych (Konsultant województwa małopolskiego z onkologii klinicznej, Kierownik Kliniki Nowotworów Układowych i Uogólnionych)

„Postawy pielęgniarek zatrudnionych na oddziałach intensywnej terapii wobec umierania i śmierci” (Elżbieta Antos, Agata Fijałkowska; AWF W-wa, Zakład Pielęgniarstwa Klinicznego; Collegium Masoviense Wyższa Szkoła Nauk o Zdrowiu w Żyrardowie)

„Podtrzymywanie ciąży u kobiet w stanie wegetatywnym lub ze stwierdzoną śmiercią mózgu – dylematy etyczne” (Katarzyna Chłodzińska, UW, Warszawa)

Sesja VI 11.30-14.00, Sala Zodiakalna

Prowadzenie: dr Marta Szabat (ZFiB UJCM)

„Nekrolog i klepsydra – informowanie o śmierci i pogrzebie w świetle obowiązujących regulacji prawnych” [Paweł Fiktus, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego]

„Wykonawca testamentu jako powiernik ostatniej woli w prawie polskim i państwach zachodnioeuropejskich” (Jakub Głowacz, Katedra Prawa Cywilnego, Wydział Praw i Administracji UŁ, Łódź)

„Żądanie” i „współczucie” jako ustawowe znamiona zabójstwa eutanatycznego – kulturowe podstawy przestępstwa z art. 150 Kodeksu karnego (Konrad Dydą, KUL, Lublin)

„Czy samobójstwo jest czynem zabronionym (czynem zabronionym pod groźbą kary)? Rozważania na tle Kodeksu karnego z 1997 roku (ze szczególnym uwzględnieniem art. 162 § 1 k.k.)” (Konrad Burdziak, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin)

„Wpływ wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Petrova przeciwko Łotwie na polskie przepisy regulujące pobieranie tkanek i narządów” (Albert Pielak, UW, Warszawa)

Lunch 14.00-15.00

Sesja VII 15.00-18.30, Aula Nowodworska

Prowadzenie: dr Zbigniew Zalewski (ZFiB UJCM)

„O sztuce rozmowy lekarza z chorym, o istocie choroby, o możliwościach terapeutycznych i rokowaniu. Doświadczenia własne”(Teresa Weber, Oddział Medycyny Paliatywnej CMUJ)

„Wybrane aspekty opieki geriatrycznej w opinii osób starszych oraz studentów medycyny i pielęgniarstwa – przyczynek do dyskusji na temat zjawiska ageizmu w sektorze opieki zdrowotnej” (Bernadeta Jędrzejkiewicz, Beata Dobrowolska, Boris Miha Kaučič, UM Lublin, Wyższa Szkoła Zawodowa w Celje, Wydział Pielęgniarstwa, Słowenia)

„Analiza stereotypu osób ze zdiagnozowaną chorobą onkologiczną z wykorzystaniem zmodyfikowanej wersji dyferencjału semantycznego” (Marzena Gmiterek, Instytut Psychologii UW)

„Wiedza pielęgniarek w Polsce i Wielkiej Brytanii na temat świadczenia kulturowo zgodnej opieki nad pacjentem umierającym i po śmierci” [Alicja Duda, Kinga Fecko, Maria Zięba, Podhalańska Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu]

„Psychologiczne i społeczne konsekwencje stygmatyzacji na przykładzie osób chorujących przewlekle” (Klaudia Krakus, UM Łódź)

„Jakość życia rodzeństwa dzieci chorych przewlekle” (Paulina Żuchowicz, SPZOZ, Łódź)

„Pogrzeby „hybrydowe” i „zorientowane na życie”, czyli rzecz o humanistycznych rytuałach pogrzebowych” (Agata Rejowska-Pasek, Instytut Socjologii UJ)

„Eutanazja w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka” (Piotr Ściślicki, Instytut Filozofii UJ)

„Czy istnieje prawo do śmierci?” (Zbigniew Zalewski, ZFiB UJCM)

Sesja VIII 15.00-18.30, sala Zodiakalna

Prowadzenie: dr Marta Szabat (ZFiB UJCM)

„Poza zasadą intymności. Opowiadanie śmierci” (Agnieszka Kaczmarek, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu)

„Smak śmierci” – analiza wybranych obyczajów kulinarnych związanych z umieraniem i śmiercią (Łucja Lange, Katedra Socjologii Kultury, UŁ)

„Wyobrażenie śmierci jako drogi w zaświaty w polskiej ludowej obrzędowości pogrzebowej oraz w pieśniach pogrzebowych”, (Barbara Hołub, Zakład Historii Kultury, Instytut Kulturoznawstwa, UMCS, Lublin)

„Śmierć jako szok i zabawa. Obrazy umierania i martwego ciała w ukraińskiej sztuce współczesnej”, [Marta Zambrzycka, Katedra Ukrainistyki, Wydział Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Warszawski]

„*Sa femmina accabadòra*. Zjawisko ludowej eutanazji na Sardynii”
(Anna Ciepiał, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Opolski)

„Interpretacja i wartość śmierci w perspektywie kultu świętych w Kościele katolickim – aspekty kulturowe i kanoniczne” (Konrad Dyda, KUL, Lublin)

„Człowiek i Bóg w dramacie śmierci” (Maksymilian Michał Kuźmicz, KUL, Lublin)

„Etyczne i medyczne przesłanki kary śmierci” (Małgorzata Topolska, UJ, Kraków)

„Etyczne aspekty odpowiedzialności personelu medycznego we wprowadzaniu sedacji paliatywnej” (Marta Szabat, ZFiB UJCM)

Zakończenie konferencji